

נחשבים אחוזה, ולמעשה הגמ' מבארת שנחלקו אם ירושלים נתחלקה לשבטים, כפי שסברו בתחילה (שיח יצחק בדעת רש"י).

תנא קמא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים ורבי יהודה סבר ירושלים נתחלקה לשבטים, אבל בתי הכנסיות שבכרכים אינם נחשבים אחוזה בין לתנא קמא ובין לרבי יהודה, לפי שמקדישים אותם לצורך הרבים שיבאו להתפלל בהם, והרי זה נחשב כאילו נעשו מממון כל השבטים (שיח יצחק).

לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה - שידע בנימין שחלק מבית המקדש יהיה בחלקו של יהודה, ולא ידע איזה חלק מבית המקדש יהיה בחלקו, ומכיון שהצטער על כך, זכה שנקבע מקום השכינה בצד מערב שבחלקו (ע"פ ריטב"א). ואף שלבסוף ניתן חלק זה לכל ישראל, הוכיחו מברייתא זו שירושלים נתחלקה לשבטים, כי משמעות לשון 'מה היה בחלקו' היא, שאותו חלק נועד בתחילה לשימוש של בנימין בלבד (חז"א א"ח ס"ק כו, ח). ויש שפירשו, שבנימין ידע שבית המקדש יהיה בחלקו, אלא שנצטער שקצה המזבח לא יהיה בחלקו, ולכך זכה שאפילו בשעה שהשכינה היתה כאורח נבוע וביעון ושילה לזמן קצוב, היא היתה בחלקו (אדרת אליהו דברים לג, ב).

שמע מינה אורח ארעא למישבק איניש גולפא ומשכא לאושפיזיה - מאחר שהעורות אינם שייכים לבעלי הבתים מעיקר הדיון, ודאי לא יתקנו חכמים שיזכו בהם אלא משום שכך נהוג בכל מקום, וראו צורך לקבוע שיקבלו זאת אפילו בזרוע, כדי שיקבלו את האורחים בסבר פנים יפות (ע"פ ריטב"א).

אלא מהנורתא כדשנין מעיקרא בדעת חכמים, שרק בתי כנסיות שיש בהם דירה מטמאים בנגעים (רש"י, וזכרון שארית יוסף בדעתו). ויש שפירשו, שאפשר לפרש גם כביאור הראשון, שברייתא זו היא שיטת רבי מאיר (ורבנו אליקים).

במה מהניכין אותו, במה ניכר שהוא כבר כהן גדול, ואיך הוא משתנה מכהן הדיוט ונעשה כהן גדול (רש"י). שבבית ראשון היה מתחנך על ידי שמן הנמשה, ושאלת הגמ' היא על בית שני, שמבואר לקמן (ב, ג), שסבר לא היה בו את השמן, אם כן במה הוא מתחנך (תוס' ישנים; ריטב"א, וכן משמע ברש"י לקמן עג, א ד"ה וכולן). ויש סובר, שאף בבית ראשון לא היו מושחים אותו בשמן (רמב"ן ויקרא טז, לב), כיון שאינו מינוי קבוע אלא עד שיחזור הראשון למחרת לעבודתו (ראש יוסף מגילה ט, ב; פנים יפות שם), ויש בכך גם זלזול בשמן שימשחו בו בשביל עבודת יום אחד (לחם שמים [ליעב"ץ]).

ואינו מתחנך בלבישת המצנפת, כי אף שהמצנפת של כהן הדיוט רחבה ושל כהן גדול צרה [כיון שהיה צריך להניח תפילין וציצין], אך מאחר והן עשויות ממין אחד, אינו נחשב שינוי ניכר לחנכו בכך (תוס' להלן ע"ב ד"ה אלא). וכן אינו יכול להתחנך על ידי הקרבת מנחת חביתין שעל כהן גדול להקריב כל יום, כיון שבימים כיפורים לא מקריבים קרבנות יחיד, וכהן גדול אינו מקריב בו מנחת חביתין (תוס' מנחות עח, א ד"ה אחת, ציינו בגליון הש"ס).

לובש שמונה ומהפך בציצונו, שקודם שיתחיל עבודת היום ילבש שמונה בגדים, ויהפוך על מזבח החיצון את אחד מאיברי התמיד עם מזלג ויזרז עיכולו, ועבודה היא, כמו שמוכח מדברי רב הונא שזר שהיפך חייב (רש"י). ואף על פי שאין שום חיוב להפך בציצונו, אך העושה זאת נחשב שעשה עבודה, וכהן גדול מתחנך על ידה (משנה למלך תמידין ומספין ו, א). ומותר לעשות ביום

אחזותכם מטמאה בנגעים ואין ירושלים מטמאה בנגעים, אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד - לדעת תנא קמא, ירושלים לא ניתנה נחלה לשבט אחד אלא לכל ישראל, ולכן היא לא נחשבת אחוזה, ולדעת רבי יהודה ירושלים נתחלקה לשבטים, ורק מקום המקדש אינו נחשב אחוזה, לפי שדוד קנה מקום זה מארונה היבوسی בממון שקיבץ מכל ישראל (רש"י). ונחלקו בביאור לשון הפסוק (דברים יב ה) 'המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם', תנא קמא מפרש, שהמקום אשר יבחר ה' צריך להיות מתחילה של כל ישראל, ולכן צריך לומר שירושלים ניתנה מתחילה לכל ישראל, ורבי יהודה מפרש, שאף מקום שניתן נחלת שבט אחד, אלא שכל ישראל קנו מהם אותו בממון, הרי הוא בכלל 'המקום אשר יבחר ה' (ה' מן הגר"ז בית הבחירה ב, ח, וראה ספרי וראה ע, ד). ויש שכתבו בדעת רבי יהודה, שמקום המקדש לא היה שייך לארונה היבوسی אלא לשבט שזכה בו בחלוקת הארץ, וכשנבחר המקום לבנין בית הבחירה נתנו להם חלק אחר בדושנה של יריחו, וזכו מהם כל ישראל במקום המקדש (ודוד נתן הממון לארונה, רק כדי לסלק תרעומתו שנטלים ממנו את המקום אף שלא כבשו עדיין את ירושלים) (תוס' הרא"ש; תוס' ישנים). וגם לדעת תנא קמא נפלה ירושלים בגורל לאחד מהשבטים (כמבואר בפירוש בכמה פסוקים), אך לא זכו בה בקנין גמור, אלא נותר לכל ישראל זכות להשתמש בה, וכנגד מקום המקדש שנמנע מהם מלהשתמש בו, נתנו להם חלק בדושנה של יריחו (חז"א א"ח קכו, ח, בדעת התוס' ישנים). ויש שפירשו, שלדברי הכל נתחלקה ירושלים לשבטים, ומכל מקום דעת תנא קמא שאינה נחשבת 'אחזותכם', משום שהיא מקודשת לאכילת קדשים קלים ומעשר שני, ולדעת רבי יהודה רק מקום המקדש אינו נחשב אחוזה, כי הוא מקודש לאכילת קדשי קדשים (ע"פ תוס' ד"ה במאי).

הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ואף על גב דכרכים נינהו, לפי שקדושתם אינה חמורה כקדושת בית המקדש. אבל מדברי תנא קמא אין להקשות, כי ידענו שירושלים אינה נחשבת אחוזה מפני קדושתה, ובתי כנסיות שקדושתם חמורה מקדושת ירושלים, ודאי שאינם נחשבים אחוזה (תוס' ד"ה הא). ויש שפירשו, שיש להקשות אף לדברי תנא קמא, שלא נחלקו אלא לגבי ירושלים, האם היא נחלת כל ישראל או שהיא נחלת שבט אחד, אבל בתי כנסיות שבכרכים, נעשים מממון אנשי העיר בלבד ולא מממון כל ישראל, ואם כן הם נחשבים אחוזה בין לתנא קמא ובין לרבי יהודה, אף שהם מיועדים לכל אדם מישראל שיבאו להתפלל בהם (ריטב"א מגילה כו, א, שיח יצחק בדעת רש"י).

במאי קא מיפלגי - לפי מה שפירשונו, שירושלים אינה נחשבת אחוזה לדעת תנא קמא משום שהיא מקום מקודש לאכילת קדשים ומעשר שני, לא היה לרבי יהודה לומר 'לא שמעתי אלא מקום מקודש', שהרי זה ממש כדברי תנא קמא, אלא בהכרח יש לפרש את טעם מחלוקתם באופן אחר (תוס' ד"ה במאי). ויש שפירשו, שעד עתה סברנו שנחלקו אם ירושלים נתחלקה לשבטים, אמנם לפי האמור, שלדברי רבי יהודה כל מקום מקודש אינו נחשב אחוזה, יתכן לבאר באופן אחר, שלדעת תנא קמא כל ירושלים אינה נחשבת אחוזה משום קדושתה, וכל שכן שבתי כנסיות שקדושתם חמורה מקדושת ירושלים אינם נחשבים אחוזה, ולדעת רבי יהודה רק מקום המיועד לתשמיש קדושה אינו נחשב אחוזה, אולם בתי ירושלים המיועדים לשימוש הדיוט